

695/918-19

Ministeria Jiaşului:

D^r. Krenzel vilnos

si

D^r. Krenzel János
székelyi tanács ura.

Debrecen 1919 aug. 20. in

Typho
C. A. János.

Az osztrák-magyar monarchia részé.

Magyarországi állami önállósága.

Egyedem.

Solomon. Tisztelettel

1913. szeptember 10.

El fogadom.

IX / 3

K. m. J.

A 2092

Államtudományi doktori értekezés.

Kiss Sigmund.

Talán nem volt egy kor sem eszes és vesztetelmünkben, melyben joggal hivatkozhatunk volna arra, hogy magyar államunk él, és él. mi fog, - mint éppen ma, amikor állami létünk kérdése foglalkoztatja mindannyjónk gondolkodását.

Egy hosszú háború után - melyet nem tudjuk, miért rióztunk meg? - ott állunk, hogy állami létünk, vagy nem létünk kérdését napirendre kell hoznunk. Késő mód alig áll rendelkezésünkre. A párisi békekonzferencia, a győzők joga alapján hivatra van országunk jövő helyzetével foglalkozni és a mi meghaltaink nélkül, csupán a győztes, illetve szövetséges hatalmak bevonásával el fogja majd dönteni a sokat szenvedett Európa sorsát.

egy gondolatán, hogy a békeszerződés aláírása
által tartós békességet fogunk mi is nyerni.
Ha már a határozás nem a mi dolgunk,
részünkre nem marad más hátra, mint az
építő, munkás jövő előkészítése.

A jövő azonban egyáltalában nem
beszegtető reánk nézve. Azt, hogy nagyobb e-
redményeket érhesen el magyar államunk, -
a munkához mindennek előtt az erők koncent-
rálására volna szükség, ami pedig nálunk
magyaroknál nem valami könnyű dolog.
A szertekedés és pártoskodás ősi átká ve-
lünk lesz mindig, míg magyar misszión-
kat megőrizzük, - de nekünk mégis törke-
tetlen a hitünk, hogy: élnünk kell!

x

+

+

Államtudományi doktori disszertá-
cióm egy részét képezi azon feldolgozás a-

lató álló munkámnak, melyet: a "Felen Magyar-
országá"-ról óhajtok kidolgozni.

Munkámnak következő részei van-
nak:

I. Az osztrák-magyar monarchia rövid-
je. Magyarország állami önállósága.

II. A magyar forradalom (1918 okt. 31) és
republica (art. 16)

III. A nemzetiégi kérdés mai alakulása
és a kommunizmus.

IV. Népszövegeté. A jövőendő Magyarország.
Vajha méltó szolgálattal tudnék tenni
sokat szenvedett hazámnak, nemzetem-
nek szerény és igénytelen munkásságom
által!-

I

Messze keletről ever esztendője óta
 kezdte a Duna-Tisza vidékére a magyar
 nép, és tartós, kitartó munkával felépí-
 tette a magyar államot. Az ázsiai nép-
 ből keresztény, államalakító, politikai
 nemzet lőn s a nyugati műveltség befoga-
 dásával elfoglalta helyét az európai álla-
 mok sorában. A Kárpátok által körül-
 vett területen a nemzet önfejlesztésének ked-
 ves gazdasági előfeltételek mind meg-
 voltak. A föld felszínének alakulata
 hatást gyakorolt elterjedésünkre, nipe-
 sedésünkre és gazdasági szervezetünk ki-
 alakulására. Sőt nem kis mértékben jelen-
 tős a földterület nagysága, ennek más
 territóriumokhoz és a nagy közlekedési
 utakhoz való helyzete is.

A nép sajátos keleti vonásai az egy-

séges magyar nemzet kialakulását segítet-
ték elő, - a főhatalom kifejlődésének pedig
tanusa a alkotmányunk, mely oly jellegzetes
sajátságokat tüntet fel, hogy méltán sorol-
gálhat mintául sok európai állam előtt. A
magyar királyság betetőzője a honfoglalásnak.
A magyar szent korona ^(pedig) magyar állam
szuverénitását legmegkapóbban tünteti fel
és mint a magyar államot jelképesen ki-
fejező valóságos közjogi fogalom, - fogja ös-
sze államunkat.

Magyarországon alkotmányos, önálló
magyar élet fejlődik hiszen ebben van jelen-
tősége nekünk nézve a ma eseményeinek.
Fogfejlődésünket megfigyelve hű képet nye-
rünk arról, hogy állami önállóságunk léte
mindig élt ugyan a nemzet öntudatában,
de igen sokszor magunk lettünk hűtlenek
az, elő keresetlenségekben.

A magyarság államalakítása önálló lét-
tel nem volt könnyű dolog, mert hiszen a-
zon az ütköző ponton alakult államunk,
ahol a kelet és nyugat közötti nagy ívzecca-
pások lejátszódtak. Elválasztottuk egy másfél-
-államunk belső életének kifejlődését el-
mulasztva - a nagy ellentéteket: a görög és
nimet-római császárságot, a keleti és nyu-
gati kultúrát, a pogányokat a keresztények-
től, a germán fajt a szlávoktól és eráttal
mintegy hullámtörő gát szerepet töltöttünk
be. A keletről kiinduló és a barbárok táma-
dásaiban nyitvánuló támadások nem egy-
szer fenyegették megsemmisüléssel az európai
civilizációt. A magyarság vidte nyugatot
sáldozata lett az ellentétes pólusok ki-
robbanásaának. Az eredmény oda vezetett;
a legnagyobb szerencsétlenség ért bennün-
ket: elnyomott nemzet lettünk.

Pedig minden terhet, minden megaláztatást szívesebben visel bármely állam, csak az elyosmatást nem. A szabadságéhszet legszentebb s felette órátt kincs egy állam boldogulásának, mely nélkül szellemi és fizikai erejét nem fejtheti ki úgy, amint az saját, egyéni céljainak megfelel.

A napjainkban annyiszor emlegetett, vödőbástya szerepeinkre felülleges részletesen rámutatnom. Egyszerűen utalok az 1910. népszámlálás népszűrési adataira, melyek napnál világosabban igazolják, hogy hazánk közepe és nyugati felén sokkal sűrűbb a népesség elhelyeződése, mint délen és északkeleten. Ennek oka abban ke-

¹ Az egyes földrajzi részek a körvonalozó népszűrési arányokammal szerepelnek a magyar statisztikai hivatal által a népszámlá-

resendő, hogy ezen ország részek inkább meg voltak kímélve az évszázadokon át dúló nagy haroktól.

A nyugati államszétválásból való elmaradottságunk így érthető. Szerepünket azonban kétféleképpen nem tudta és még ma sem tudja méltányolni nyugati Európa. És ennek egy részét mi magunk is okai vagyunk. Volt idő, amikor békés állapotok mellett a tudomány legjezeivel, tárgyilagos bírálattal megmutat-

lás eredményéről kiadott Közleményben:

Duna - Tisza köze:	104.4. (Bp-ért nélkül 84.4.)
Duna jobbpartja:	69.2.
Duna balpartja:	66.1.
Tisza balpartja:	59.2.
Tisza-charosszöge:	59.0.
Tisza jobbpartja:	55.6.
Király háján túl:	46.8.

hatnuk volna kulturhíratásunkat Európá-
 ra népei előtt. Volt idő, amikor a nemzet-
 közi érintkezések és kapcsolatok révén al-
 kalomunk lett volna arra, hogy magun-
 kat - Magyarországot - bemutassuk a ci-
 vilizáció előtt. Elmúlatothuk mindent
 megtenni, - mint a jelen eseményei igazol-
 ták. -

Ystrán király nevében füződik az
 önálló, független magyar királyság megalapítása. És utódai: az törzsek fejlesztették ki állami életünket s ugyanezek és utódai a jogelv megaslatára emelkedve nemzetek közt függetlenségünk és állami önállóságunk ellen irányuló idegen igémekkel szemben mindig védelmeztek. Önálló volt a magyar állam s bár százados küzdelen folytán idegen királyok alatt is önállóságát küzdött, - a Habsburgok alatt

mintegy elveszti önállóságát s ettől kezdve
kiesik a világtörténelmi események által fel-
kevert nemzetek mozgalmából s önálló ál-
lami léte bár de iure nem, de facto megszűnt.

A Habsburgház trónrajutásától
kezdve egészen 1918 okt. 31-ig. mindig kísért
állami önállóságunknak az uralkodó ház
által történő veszélyeztetése s bármennyi-
re törekedtünk állami önállóságunk és
függetlenségünk kioldón hangtatásával
számtalan törvényben figyelmeztetni ural-
kodóinkat, - meg kell állapítanunk, hogy
különösen Maria Theresia uralkodásától
számítva a magyarság körében az osz-
tárak örökös tartományokkal fentálló kö-
zösség tudata erősödött, a Magyarorszá-
g teljes különállásához való ragaszkodás pe-

¹ Grünwald Péla: A régi Magyarországról 1910. i. h. 94.

dig gyengült.

A Habsburgok törekvése a magyar korona elnyerése iránt 1273-tól kiért. Ekkor választják ugyanis a német választó fejedelmek Rudolfot német-római császárnak, melyekmenny valószínűséggel megalapítása volt a Habsburgház hatalmának. Magyarországra különösen szerették volna kiterjeszteni uralmukat, hogy így középeurópában egy hatalmas birodalmat hozhasson létre. Rudolf már 1290-ben úgy rendelkezik az országgal, mint saját birodalma egy részével. Ezentartán di'kozsa azt fiainak: Albert hercegnek. Ez volt az első lépés. 1437-ben megvalósult a Habsburgi Rudolf álma: Albert osztrák herceg Zsigmond halála után elnyerte a magyar trónt. Az első Habsburgi uralkodó nem tudott magyarul; úgy látszik, hogy

az utódok az ő példáját követték. Albertől különben a történelmi kutatók állítják, hogy alaposan ismerte a magyar viszonyokat és hogy az ország vezető embereivel állandó összeköttetésben volt,¹ de a magyar állam főhatalmának birtokosa, aki az alkotmányos állami életet élő magyar nemzet felett a törvények szerint uralkodik a magyar nyelv bírása nélkül nem ismerhette törvényeink szellemét. Nem ismerte azt, hogy országunk nem „patrimonium” és hogy államszerkezésünk nem magánjogi alapon épül fel és így a főhatalom birtoklását szerződéssel nem lehet megszerezni.²

¹L. Ácsády J.: A magyar birodalom története. 1903. I. köt. 601 l.

²V. ö.: Loncha György: Politika I. köt. 371, - 372 l.

Zsigmond jóval halála előtt¹ összeházasította egyetlen gyermekét: Erzsébet hercegnőt Habsburgi V. Alberttel, Austria hercegével.² Ez a házasság, mely kétség kívül magánjogi tekintet ad Albert trónrajutásának, hatalmi törekvések elővételéhez is eszköz szolgáltattott. Zsigmond - mint tudjuk - a német-római császárság koronáját is viselte és mivel később az osztrák tartományok valósa "patrimonium" gyanánt szerepeltek, a két állam egy uralkodója által előállott viszony házamokra is befolyást gyakorolt. Tudták ezt már akkor is rendjeink. Itt is láthatjuk az 1437. pozsonyi országgyűlésen törvénybe iktatni,³ hogy az új királyi állam-

¹ 1422 ben.

² Kezdődik a: „Tu felix Austria nube”!

³ 1437: 20. tc.

dóan Magyarországon köteles lakni, hivatalát és birtokait idegeneknek nem adományozhat, koroná-jaraktat sem el nem adhat, sem zálogba nem vethet, leányát csak a rendek beleegyezésével adhatja férjhez, a házai várakban idegen zsoldosokat nem fogadhat s a császárságot csak a rendek beleegyezésével fogadhatja el..... a történelem igazolta, hogy az ily tartalmú törvényünk kiránsága a Habsburgok alatt soha nem teljesedett be. Albert kijelentette, hogy Magyarországon fog lakni s Magyarországot tekintti a „birodalom”ⁱ színpontjának. Hogy mennyire ugy a-
 skart tenni, amint beszélt, hitűnők abból is, hogy amikor német-római császárnak őt is megválasztották, csak a rendek megkérdenése és beleegyezése után fogadta el a

ⁱ a Gesamtmonarchia csirája!

koronát. A törvényileg biztosított jogok követelésnek ez a méltánylása meglegedést váltott ki a rendek révéből, pedig követelésük - ha ugyan annak lehetne nevezni - a legtermészetesebb fogalmára volt Magyarország állami önállóságának. Mindenesetre ritka eset a Habsburg ház történelmében, hogy megőshajította énteni a magyar nemzet kiránságát, mit utódai oly kevéscé vettek figyelembe.

Albertet fia: I. László követte a trónon. Az ő halála után egy időre megszakad a Habsburgok uralma Magyarországon, de tovább húzodnak. Látható ez a chátás és Frigyes 1462 i. ki egyenségeből, mely szerint ha chátás fiutód nélkül halna meg, a magyar koronát Frigyes é utódai öröklék. Ismét egy lépéssel jutottak közelebb céljukhoz az 1491 i. ki pozsonyi egyenséget.

megevőitő 1515. ihi szemődélcel, mely chiksa
 és Ulászló között jött létre.

A mohácsi csata után, Fános, az u-
 tolsó nemzeti király halálával a Habsbur-
 gok elérték céljukat. Ferdinánd királyá
 rálastásával ~~hírtökölte került a ma-~~
~~gyar korona~~ állandósult meg uralmuk. -

Az új királyi család után chaggar-
 ország egy más államkervezetet és a császá-
 sággal jutott kapcsolatba, mely utóbbinak
 már kezdettől fogva meg volt a maga sajá-
 tos kormányzati rendszere. A XVI. század
 spanyol önkényuralomát elveit magában fog-
 lalva a középkori imperium volt az a leg-
 teljesebb mértékben. Czirait a római jog
 szellemétől vezethetjük le, mely nem ismert
 nemzeti jogrendszereket és alkotmányokat.
 Ennek hatására folytán a közhatalom gyakor-
 lásában legtöbb hely az uralkodóra, ~~legfőbb~~

erett. Bármint szépsítgetik is törvénycink:
a főhatalom - majdnem korlátlanul -
az öre volt. Látható már az első Habsbur-
goknál, hogy nem a jólét és a műveltség
fej emelését és terjesztését tartották szem
előtt, hanem kiródalmai politika vezet-
te valamennyiüket. Urakunk a szobosok és
papoknál nyugodott, a nép se írás rétegeinek
megnyerése ügyében se sem jöhetett. A nép hi-
zartott, földhözragadt és műveletlen ma-
radt; a bárnya rendeket pedig könnyű volt
céljaik szerint vezetni. Elnyomtatás és já-
romba fogással lehet legtalálhatóbban jelle-
mezni a Habsburg uralkodást, mely az átko-
zott császári uralkodást honosította meg
magyarországon. Ironizálásnak a kö-
zépkoros felfogás magyarázhatja meg: szer-
ződés és az ezek alapján kötött házassá-
gok alapraik uralkodók, mely szerződés

jogszerű voltát, elismerte ugyan törvényho-
zó szervünk, de nem vette észre, hogy álla-
mi önállóágunk esáltal kockán forog.
Hogy mily beláthatatlan vesztés száma-
zott ebből, - látni fogjuk. -

A török uralom alatti elnyomata-
sunk nem kis mértékben kedvezett trónra-
jutásuknak; a nemzet agyon volt gyö-
törve, hi volt fáradva. A török pusztitá-
sok mind jobban megérlelheték a magyar-
ságban azt a gondolatot, hogy a királyi ha-
talom egy a külföld előtt kétkintézősebb
uralkodócsalád kezében összpontosuljon.

Találkozott e taktikai elhatározás a
család százados politikájával s egy mi-
sem volt könnyebb, mint céljuk elérése.

De másról is bizonyos, hogy a ma-
gyar nemzetnek nem volt elég politikai
érettsége arra még, hogy saját sorsa s állami

önállósága kérdésében egyedül legyen hivat
va dönteni. Másképen nem is tudjuk jelfogni,
hogy olyan szerződés, melyek nyíltan a nem-
zet önkelhatárait akarátának kijáratására
vetettek s mégis elfogadtattak a sendek ál-
tal. Nem egyedül a török és a német vetett
véget Magyarországnak önálló állami létének,
hanem legfőképen maga a nemzet. A főurak
önrész, családi politikája, a nemesség félté-
lensége voltaképpen már belülről megdöntöt-
ték az államot és a török támadás, majd
a német foglalás csak megpecsételték sor-
sunkat. Gyakran az 15-18-iki diéta pa-
naszának: minden országot a fegyver és
a törvény tart fent; nálunk pedig nincs sem
egyik sem másikban erő^{i.}

^{i.} Quoniam omne Regnum duobus instrumentis
regitur et observatur, scilicet armis et le-

Más, hatalmas, vagy elcsúsztatlan élő nem-
 zetek történelmében is találunk korsza-
 kat, melyekben a pártoskodás, az önzés szel-
 lemre vonatkozóig elnyomva minden közérde-
 ket, - de legalább létüket, önállóságukat, füg-
 getlenségüket csak a nemzetek megtartották.
 A külfölden is aránylag gyöngye magyar nem-
 zetet talhatunk, sőt az országok közt
 csak ösztartással, közszelleme tartotta a
 font és tehette volna virágzó állami életet
 élő nemzethe. Végtelen szellemiség, hogy
 a hanyatlásunk épen nem időbe esik, amidőn
 keleten a török, nyugaton pedig a habs-
 burgi család emelkedik világhatalomra.

Pedig voltak nekünk törvényeink.
 Építünk a baj. A magyar nemdek sokat
 mondó és semmit nem jelentő törvénycikk-

gibus, quorum in hoc Regno nostro Hungariae,

kel öhajtották megmenteni önállóságunkat, - a belső erő kifejtésének helyett.

A mohácsi csatában legyőzt utoljára a teljesen független s minden állami intérményekben önálló magyar nemzeti államban legyőzője. Ekkor kezdve állami önállóságunkra való törekvéssel nem találkoztunk egészen a XVIII. századig. Ekkor azonban Magyarország állami önállóságának és függetlenségének a gondolata igen, eleven volt. A bécsi udvar elnyomató és üldözői politikája hatására alatt a kétértelmű hazai állapotok a legkérdőbb irányba tereltek, a magyar közvéleményt éppen főurainkban merült föl először a gondolat,

hoc tempore neutrum habetur. Art. I.
Kovachich. Vestigia Comitiorum. l.
465 l.

hogy a türehetetlen helyet javítására orvossá-
 gát kell keresni. A haggangi magalomról, -
 mint mindig- úgy most is tudomást szerezett
 az udvar s megtorlásul katonai rémuralom-
 mal igyekezett Magyarországot régi alkotmányos
 és kormányzati szervezetének teljes eltörölése
 mellett idegen kormányrendszerrel életbe léptet-
 ni azáltal a nyilánvaló célszáttal, hogy az orszá-
 g örökös tartományokba való beosztást
 előkészítse.

A Borsay, Bethlen és Rákóczy felke-
 lések mind kiűzöklésüket, visszahatárát al-
 kotják a Habsburgház politikai elnyomata-
 sának. Leghatározottabb arányon mozgalmat
 a II. Rákóczy Ferenc szabadságharc mutat.
 Az ónodi országgyűlés a Habsburg házat
 trónvesztettnek nyilánítja. A Rákóczy ál-
 tal külföldről várt francia segítségnek
 esáttal már meg is volt az előfeltétele, mert

a francia udvar csak abban az esetben
vett hajlandó Rakócynak segélyt nyu-
jtani, ha az országgyűlés függetleníti ma-
gát a Habsburg családtól. Amiban Rakó-
cynak ellenére sem nyerhetett segélyt
a törökbi küzdelem folytatásához.....
hosszajárult mindennekhez az országban
dúló inség és nyomor, a nemzeti felbundu-
lás és az állami önállóság károsása érdeké-
ben kifejtett tevékenység és ellenállás is
mindinkább ellanyhult s végül fokozódott
az elkeseredés az árulások miatt is.

A szatmári hírében egy a horvát
háborúban kimerült, lemondó nemzet
megadja magát a sornak, mert kétség-
beesve látja be, hogy hiábavaló ellene min-
den küzdelem. A legdicotelenebb kor haránk

¹ L. Asa'di már id. m.: II. köt. 424 és köv. l.

történelmében a szatmári békekötést követő időszak, mely egy századnál tovább tart. Történetíróink¹ egyhangúlag a sütyedís és elnemzetietlenedés korszakának nevezik ez időket s jellemzésére a legerősebb kifejezéseket használják.

Ott van pl. az 1712-15. országgyűlés által hozott 136. tc. mely az udvar korlátlan befolyása hatását mutatja, - bár állami önállóságunk elég hátravezetettan kidomborítja.

A 463-ban megemlíkezzük: az is-
tentelen Rákócyról.

Károly, mint III. ik uralkodott Magyarországon s törvényeink „Carolus sextusnak” nevezik. Itt lehet-e aztán mondani, hogy állami önállóságunk és füg-

Horváth Mihály, Ácsády J.

getlenséguink ismét exararodott a külföld e-
lőtt. Míg 1867 után sem volt tisztában a kül-
föld állami jogi helyzetünkkel; pedig a magyar
jogi gondolkodás, mindig törekedett a törvé-
nyek szabatos szövegezésére, ha kellett rose
magyarossággal is.

A Rákóczy szabadságharcát köre-
tő korban a nemzeti élete, állami léte szü-
kebb körre szorult, a nemzeti öntudat
közel van a végtő kiábrándhoz. Petetőzöje-
ként e korban az 1793: I. II. III. tc.-ek sze-
repelnek, mint amely törvényeket más ma-
gyarosságtól várni sem lehetett. E törvé-
nyekben nyert részletesebb szabályozást a
Gabsburg házban való viszonyunk, va-
lamint ugyancsak ezen törvényekben van
elvetve a magja annak az állami sa-
gunkat lecsügcsztő és a külföld előtt elho-
mályosító gondolatnak, hogy chagyarország

"része" az osztrák birodalomnak. Prappan-
 san bizonyítja ezt azon körülmény, hogy a
 pragmatika szankciót követő időkhöz sem
 tartozhatott véglegesen Magyarországnak
 Ausztriához való viszonya. Kivétel a nem-
 zet kerítől állami önállóságának kizárása,
 beláthatatlan időre való láncszettatott Ausz-
 triához az uralkodó egy ugyanazon személye
 által. A pragmatika szankció ünnepélye-
 sen elismeri ugyan a nemzet részéről kikö-
 tötött feltételek teljesítését, az ország önál-
 lóságának, függetlenségének, jogainak és
 szabadságának, törvényeinek fenntartását,
 de a Habsburgok abszolutizmusának ^{végét} nem
 az 1723-iki törvények jelzik.

Kétségtelenül látható, hogy a prag-
 matika szankció alkotmányos úton létre-
 jött törvény. De semmi más. Intézkedéséből
 legjobban betartatott a főhatalom birtoka.

sának személyére vonatkozó része. A trónöröklés betartatott, de hogy a Habsburgok - kevés kivétellel - betartották volna azon esküvel is megerősített ígéretüket, hogy az ország függetlenségét, önállóságát, szabadságát fenntartják..... kérdés tárgyára tehető.

A pragmatika sankció nem volt előnyös a magyar államra. Látni fogjuk lentebb az okokat is.

1743 után is folyt a bekelezési politika, folyt az elnémetesítés, folyt az absolutizmus átkos uralkodása, - míg végül a nagy elnyomtatás az 1848 márciusi forradalomhoz vezetett. Tudjuk, hogy mi következett 1848 máj. 15 után; szabadságharcunkban szerencsétlenek voltunk s az orosz kegyetlen Világoshoz vezette nemzetünket és egyenetenkedő hadvezéreinket. Ekkor jött a megtorlás a

maga szegyenletes eszközével: a legistétebb
középkori abszolútizmussal

Ma, - amennyire látni lehet az esze-
mének folyását - kimondhatjuk, hogy a
szabadságharc után következő 12 év nem
volt oly szegyenletes a magyar állam életében,
mint volt az 1867. XII. tc. törvénybeiktatása.
Feladta a nemzet e törvény, valamint a prag-
matika szankcióját által multját s feláldoz-
ta jövőjét. A 12 év magán viselte egy sza-
badságharcban letört nemzet állami létének
végvesztését és éppen ez alatt a 12 év alatt
átélt szenvedés az egyetlen motívum, mely
előttem a kiegyezést meg tudja értetni. Egyébbi-
ránt a kiegyezésre nézve nem fogadok el
semmiféle magyarázatot. Nem fogadom
el azt, hogy a magyar nemzet jogi meggyő-
ződése akarta a kiegyezést, nem fogadom
el azt, hogy a kiegyezés által államunkunk

kiemelkedett és közelebb jutottunk az európai államok kulturális közösségéhez. Nem fogadom el azt, hogy az abszolutizmus után kényszerítőre volt a nemzet fentmaradását az Ausztriával, vagy én nem is tudom a királlyal (?) kötött szerződés által biztosítani.

Ausztria és az osztrák császár – de nem a magyar király – elleni gyűlölet tagadhatatlanul bele van ártva már a magyar nemzet gondolkodásába, elannyira, hogy a kiegyezési törvény nem tudta elsimítani a szászadók bűnét. Pécsből mi csak elnyomatási és bekebelezési, meg zsandárpolitikát kaptunk a multban és ennek folytán a józan magyar gondolkodás soha nem volt bízta tisztában Ausztriához való viszonyunkkal. Ausztria ellenséghént szerepelt előttünk és egy egy olyan kétségbevonhatatlan

tény, melyet igen jól ismernek mindazok, akik a néppel közvetlenül érintkeznek. Utón-utfelelen hallja az ember a nép nyelvi élő szövegeket: a német alatt, az oroszok alatt, oroszok alatt vagyunk! Mit bizonyít ez? Semmit mást, mint azt, hogy az u. n. 67-es politikusaink nem voltak tisztában a nép gondolkodásával, jogi meggyőződésével. Persze politikusaink - törté-
 let a kivételeknek - ismerték a lefűzetett véleményét, ismerték a nagyobb városok zsidó ujságírójának, vezércikkjeit, hirdették az alkotmányos kiegyezés és a pragmatika szankciói alkotását, de megértetni s jól megértetni a magyar néppel soha nem tudták. Ezek a politikusok csak akkor ke-
 reszték fel a „nép”-et, amikor képviselő vá-
 lasztások előtt álltak elő magukat, esetleg még ak-
 kor, amikor valamit ki kellett járni a kor-

mágnál.

Fölvehetné valaki, hogy kell-e hat tényleg a nép jogi meggyőződésének, gondolkodásának ismerete akkor, hogy államok életére nézve döntő súllyal bíró kérdés eldöntésénél figyelemmel legyünk? Hiszen ez a törvényhozás feladata! A jog pedig hatalmi viszonyok eredménye¹ és a mindenkori uralkomó törő társadalmi osztály cselekedéseiben előszörben tekintettel. Szükséges-e rajjon, hogy a nép legalább rétegekben helyesen distinguált fogalmak éljenek közszájon? Van-e ennek egyáltalán jelentősége?

Allítom, hogy igen nagy szükség van a nép gondolkodása, meggyőződésének ismeretére.² Szükséges pedig azért, mert a tényleg élő

¹ L. Karl Kenger: Neue Staatslehre s. munkájában.

² Szükséges már a parlamentarizmusból folyólag is!

törvény, jog nem a parlamentben készül,
hanem kikristályosodva kerül ki a nép
gondolkodásának műhelyéből. Hogy pedig
a törvényesen választott képviselők az or-
szággyűlésen 1867-ben kifejezésre juttatták
volna a magyarság gondolkodását, - ké-
telkedre fogadom el. Ha pedig képviselték
a nemzetet, - nem jól képviselték!

Kiegyeztünk Ausztriával, mert úgy
láttuk, hogy ez kedvező körülményekre.

Hogy a kiegyezés által közelibb ja-
toltunk volna a nyugati országok kultu-
rájához, - ismét nem állhat meg. Fejlet-
len és műveletlen állam voltunk 1867-ben,

A képviselőt kifejezést nem oly értelemben
veszem itt, mint a választó közönség által
körülírtan megállapított mandátumot,
sem nem úgy, mint a referendum rendszeréből.

de hogy miért haladtunk volna előre a civilizáció útján, mert Ausztriával kiegyeztünk és így jutottunk közelebb a művelt nyugathoz, - nem tulajdonítható a kiegyezésnek. Alkalmunk belső életének előhaladására az 1848-as törvényekben lefektetett alapelvek folytatásából ered. Azok a törvényalkotások mozdították elő Magyarország zavaraltalan fejlődését és hogy ha a 12 év történetét kivesszük historiánkból, - a legkövetkezőbb folytatását találjuk alkotmányunknak. ¹⁸⁴⁸ Egy különbség észrevehető: nevezetesen 1848-ban liberális politikát folytattunk, 1867-ben pedig konzervatívok maradtunk. 1848-ban volt egy Kossuthunk, 1867-ben pedig egy Deák Ferencünk.¹

¹ Volt ugyan akkor is Kossuth Lajosunk, de igen kevesen hallgattak rá.

Fejlődésünk és előhaladásunk - mi kétségszerűen megállapítható 1867 óta - a béke-
sebb évek nyugodtabb gazdasági viszonyai-
nak és annak tulajdonítható, hogy felismer-
tük nagy elmaradottságunkat s saját erővel
igyekeztünk pótolni századok mulasztását
Ausztriával csak a bajunk gyült meg, s Ausz-
ria'nak szintén velünk.

Azt sem kell ám hinnünk, hogy
1867-ben kényserítve voltunk Ausztria-
val kiegyezni. Hiszen rámutassak - a tö-
rök pusztítás évicéire, a tatárulások borzal-
maira, amikor fejlődésnek induló álla-
munk végveszélyben forogt s csaknem
megsemmisült. Saját elnyomhatóságunkból
jól tudjuk, hogy rosszabb helyzetben is vol-
tunk 1867 előtt, mint ekkor. 67-ben állanunk
a legridegebb abszolutizmus alatt állott, -
de legalább csak a „császár” volt ellensé-

günk. Ezel szemben jól tudhatjuk, hogy
 Ausztria ekkor szorongatottabb, kényserültöb-
 helyzetben volt, mint valaha. A szerencsét-
 len porosz háború (Königgrätz 1866) és az o-
 laoi felkelés (Solferino 1866) miatt kénytelen
 volt a Felsőkurg háza a német szöveg-
 től kilépni és Velenczéből lemondani. Sok
 csapás érte ekkor Ausztriát s evidens, hogy
 az udvar volt kénytelen közeliedni a ma-
 gyarsághoz azáltal a hátsó gondolatokkal, hogy
 a monarchia megrendült hatalmát a
 magyar nemzet bizalmának megszerzésé-
 vel helyreállíthassa. Az udvar volt nagyon
 helyzetben, nem mi. Hiszen tudtunk túrni
 12 érig s Deák Ferenc mondta még 1861-ben:
 „Ha túrni kell, túrni fog a nemzet”
 Bizony, nem sokáig túrt!

x

x

x

De hát voltaképen mi is történt
1867 és 1872.3 ban? Formális unió, real unió,
incorporatív unió, szexódes..... mind fo-
galmak, melyek szitongának a külföldi,
nemkülönben a hazai irodalomban.

A külföldi írók a két állam visz-
zonyának megállapításánál a szövetséges
állam és a realunió fogalmai közt inga-
doznak. Mégis inkább realunióval mon-
dják.

Hartmann¹ realunióval tartja;
ugyanaz realunióval mondja a viszonyt
Fellinek is², még Binding szerint két ál-

¹ Institutionen des praktischen Völkerrechts in
Friedenszeiten mit Rücksicht auf die Verfassung
etc. 2 kiad. 1878. 105.

² Lehre von den Staatenverbindungen.
221 h.

lam közti megállapodás (Vereinbarung) hoz-
za létre a szerződő felek akaratának egyen-
lőségét és nem a szerződés. A megállapodás po-
dig nem egyéb, mint több, tartalmilag egy-
ző akarat egybeesése, tehát az egyet-
len mód önkakarat létrehozására.²

De eltérő nézetekkel uralkodnak a
hazai irodalomban is. A viszony belső termé-
szetére nézve ugyan legtöbb politikai i-
rónk és államférfiaink egyetértének. Nem
ugy azonban a viszony külső formájának

1. Die Gründung des norddeutschen Bundes.)

2. Dantscher: Der monarchische Bundesstaat
Oesterreich-Ungarn u. munkájában az
Ausztria'hoz való viszonyunkat szövegi-
ges államnak minősíti. Rotteck pedig az
Alkotmány (Vernunftrecht 3 köt 62 §) hogy a
persónál unió oly egyenlőség, amely egy uralkodó

meghatározásának.

Kis István¹ szerint Ausztria és a
gyarországi viszony nem törtéti peremális uni-
vagi szor: „amelyekben a fejedelmi szervon ki-
vül csak kötelezettség kötnék össze az álla-
mokat.”² Szabó Péter³ eljött a peremális és más

háznak több országra kiterjedő urallodói jog-
in nyugonak. Ellentétben a ~~reál~~ unióval, mely:
„eine dingliche Vereinigung, das heisst durch
einen Grundvertrag oder Grundgesetz be-
wirkte der Länder selbst” is elvön példát
Ausztriában, az utóbbira Svéd és Norvégorszá-
ban lát. (Id: Amcha Gy. már id. m. I. k. 637 l.)

¹ Magyar közjogi 113 l.

² L. Amcha Gy. már id. m. 633 l.

³ A magyar korona országainak státuszjogi és mo-
narchiai állása a pragmatika rank-
cizá szerint. 29 l.

unió fogalmát, mint a viszony természeténél fogva nem világos képet nyújtó fogalmakat; Pekris Gusztáv szerint nem tiszta, hanem az együtt létezésrel és kölcsönös védelmi hatékonysággal párosult permális unió jelzi ki legáltalában a viszonyt.¹

Magyarországgal szemben a két állam kapcsolatát, vagy szerződésen alapulónak, vagy nem talmenőnek fogja fel.²

Politikusaink³ képviselőházi kerédei és iratai a permális unió mellett tiltakoznak. De ugyancsak Deák Ferenc bár is 67-ben Auszria - Magyarország viszonyában tiszta permális uniót látott, többre viszont

¹ A dualismus c. m. 235 l.

² Magyarország közjoga 362-367 l.

³ Deák Ferenc, Andrássy Gyula gróf, Apponyi Albert gróf, Szilágyi István stb.

a legnyomatók oszloában hangszórtta, hogy Magyarország 1723-ban nemcsak királyával, hanem - bár hallgatagon - az osztrák örökös tartományokkal is szerződött.

A kérdésre helyesen mutat rá legújabb iradalmunk egyik legkiválóbb képviselője: Loncha. El kell ejteni a perzmáti és reál unió fogalmait, - mondja - nehézen fejezik ki a két állam között létrejött kapcsolatot lényegét. Magyarország és Ausztria kapcsolata lényegére véve államszövetség, az államszövetségnek pedig sam alfajja lehet intézményes perzmáti uniónak nevezünk. Látható mindenképp, hogy mielőtt chaosz vorai körül e kérdést.

A hiányos nemcsak Magyarország, hanem Ausztria újabb alakulásának is a -

lapja. A közös érdekű viszonyok megállapí-
tásánál a pragmatika munkáiól indul-
tak ki. A is és bizottság ülésein (1867. ben)
az egyik párt a tióta persónális uniót kö-
vetelte, - ezért indítványozta Píza, hogy legyen
két külügyminiszter s köztük a császár és hó
minisztere, vagy az uniókódó döntőn. Faras-
lata elbukott.

A Deák művét feltűntető kiegyen-
sem győzelmet jelentett a magyar állambra,
hazam a két állam összes, fontos érdekinek
kiegyenlítődiót, hogy egyaránt gondoskodni
lehesen alkotmányos szabadságunk helyre-
állításáról, a királyi jog és tekintély meg-
őrzéséről és Ausztria hízelgéséről. Ebben áll
a kiegyenlés ereje és gyöngesége.⁵

Árhogyan rendeztük legyen is

⁵ A közös és közös egyetértéssel intéendő ügyeket itt
nem ismertetem.

Austria'hoz való viszonyunkat, kétké-
telen, hogy ugy ezen viszonynak, mint an-
nak alkotmányjogi jellegét feltüntető s
könyvtárat hitező irodalomnak ma
már csak joghistoriai és irodalmi értéke
van. Kellékes, hogy így kértünk alkotma-
nyunk korbitatlan (?) voltát s függetlensé-
günket a paritás elve alapján megőrizni.
Kellékes, hogy királyunkkal léptünk csak
szexüdiare, (?) vagy Ausztriával is, vagy
csak Ausztriával, mivel hogy alkotmányos
állam királyával nem szexüdiare, cen-
súrán alkotmányos írtm törvényt alkothat.
Mindem más egyéb, főként alkotmányjogi
kérdésről eltekintve nem volt előző reánk
nélve a hiegyezés.

Egyesreüen tévedtünk. Legnagyobbat
tévedett Deák Ferencz. Pedig ő mutatott er-
re rá II. felirati beszédeiben: „Törni fog a

nemzet,..... mint ősei türtel és szenvedtek,
 hogy megvéddessék az ország jogait; mert amint
 idő és hatalom elvesz, azt idő és kevesebb re-
 nesse ismét visszakövetkezik, de amiről a
 nemzet félve a szenvedéstől önmaga le-
 mondott, annak visszatérése mindig
 nehezebb és mindig kétféle."

A hiegyezés nem volt tiszta skán-
 dikkal kötve. Magyarorszáig abban a hiedelm-
 ben élt, hogy a hiegyezésben két, teljesen füg-
 getlen állam lépett egymással szövetségre,
 Ausztria gondolata pedig még mindig az
 északbirodalom eszméjére irányult.

Közjogi íróink¹, valamint törté-
 nem íróink², kik a hiegyezés ma'ait bon-
 colgatják sokszor egyértelműen állítják, hogy
 az 1867. hiegyezésben Magyarország állami

¹ Nagy László, Ferdinandy László, ² Karólyi és Kossuth.

önállósága a legteljesebb mértékben meg-
nyilvánul. Alkítja, hogy de facto et de iure
hísfeladás, yes az Ausztriával való visz-
zonyban állami önállóságunk. Valamennyien
a hűgyezés utáni időben írták munkáikat,
s ennek meglátását a hatása. Kénytelenek va-
lósággal elismerni a hűgyezés által terem-
tett s a pragmatika sankcióból folyó
alkotmányos, törvényi alapon nyugvó visz-
onyokat s annak helyességét a magyar ék-
lamra.

De a magyar hőrvélemény is egyértel-
műleg vallotta más magyar államunk önál-
lóságát a hűgyezési törvény szerint. Völta-
képen pedig - bár ezt is igen sokan jó ho-
rán észrevették - Ausztriával való kap-
csolatunk alatt állami önállóságunk
meg volt ugyan papíron, a törvénytar-
ban, de nem volt meg a valóságban!

Íkár maga az a tény, hogy a hazai és kül-
földi irodalom nem volt tisztában az or-
szág jellegével, - ~~egy~~ bizonyítékot szolgáltat
emellett. A kapcsolat külső természeté pe-
dig közvetlenül összefügg a belső viszony
természetével, annak lényegével és mivel
a kettő között nem volt meg a művésze-
ri harmonia: állami önállóságunk el-
vett homályosítva

az uralkodónak mindkét állam-
ban egy és ugyanaz a szerepe, - továbbá
az egységes külképviselet által.

Az állami önállóság kérdése-
nek szálai az állam személyiségében ke-
resendők. Az uralkodó jelleg az álla-
mot személyiségnek mondja. Ezzel ál-

Figyelmen kívül hagyva itt most a
pénz és hadügyet meg a köz ügyetével inte-
endő ügyeket.

lám alatt olyan öntudatára érte nagy
egészet, mely saját önelhatárosát akara-
tát, saját meglehetősen és önálló re-
hajtásával tudja tudni megvalósítani¹.

Az államot nem lehet elvileg jelle-
ges sajátoság, mely szembeállítaná, hogy önel-
határosát akaratát érvényre tudja juttatni és
így semlegeségének helyére abban rejlik, hogy
mármost legyen tehetőségének irányítása, aka-
rata által tudja fejleszteni². Az állam
saját követelményei, igényei szerint alakítja
maga körül mindent, ami létének
nem megfelelő s minél inkább eni el cse-
gait, - annál inkább emelkedik a szemé-
lyi színvonalára. Minthogy pedig minden

¹ V.ö. Gaendel Vilmos dr. egyetemi előadásai-
ról politikai jegyzet. Kéziratgyűjtemény.
I. füzet. 40 old. ² Honka Gy: m. id. m. I. k. 226 l.

állam már cleve törekvők e két szempontját
előni, - annál inkább éri el, minél tuda-
tosabb a eslekvése.

Az öntudat (Selbstbewusstsein) a
legbiztosabb végső tény, méltó minden
egyéb a maga bizonyossága mértékét nyeri.¹
Az állam személynéig bír indubra ki az
öntudat legelőnkebb és hivatalosképen a fe-
jedelemben él. És pedig akár a választott,
akár az öröklődő fejedelemben. Perne nem-
létüknek a nagy egészet: az állam öntu-
datát.

A magyar király birta magyar-
ság kurverénítésát, - a magyar államnak
önön avarata földi uralmát.² Perne élt
egységeire a magyar nemzet öntudat, -
formailag.¹ -

¹ V. ö. Böhm, Károly: Lelektan. Kolozsvár 1904. 33 l.

² Orcha Gy. I. k. 363 l. A szent korona tana'ról
Folyólag: ábrukázva.

Formailag és lényegileg is.

Aa osztrák császár birta Ausztria
szuverenitását, - aa osztrák államnak önmé-
~~gáért~~^{gáért} fölötti uralmát, - ő benne egyesí-
gesítve éltek különféle nemzetiségűek, F

Ebből magyarázható, hogy soha nem
értették meg egymást teljesen. Én is nem
nyilvánulhatott meg a mi önállóságunk
abban a királyban, aki nem tudta egy főn
egyeztetni a két kormányt. A magyar kirá-
lyi és osztrák császári trón nem közös, de
egy személyt illet. Itt keresendő a hiba, mert
hiszen a hatalom 2 független részre oslik,
azaz a király és a magyar király és
mint aa osztrák császárt illeti. Ötveneg
év után ezért kellett elválnunk.

A fejedelem, aa uralkodó egy és u-

²Kossuth kifejezően mutatott rá: "Kérlek aa e-
migrációtól i. munkájátán"; "Két kormány egy főn
incompatibilis"

gyanasmislt rendszert maga után
 vevja az unionalt államok küldgyi céljai-
 nak közöségét, mert lehetetlen, hogy egy a-
 ralkodi külfel - egymástól adott esetben el-
 törö - kormányzatot fogtasson. Az állam-
 szatatan egyénisége szol sem szj sem betu-
 nó, mint más államokhn való viszonya-
 ban, ragyn az államok nemzetközi kap-
 csolatiban. A nemzet jogait, érdekeit, beki-
 jét, annak tekintetét méltóságát és be-
 csületét megvédeni a küldgyminiszter fel-
 adata. Minthogy az államok küldgyi po-
 litikája annyira eltér egymástól és igen sok-
 kor az ellentetes érdekek kiegyenlítéséről kell
 harmadik államokkal szemben gondoskod-
 ni, - hárs hatást ennek szj érentük, hogy
 az sztrál - magyar küldgyminiszter nem
 bizonyalt alabmasnak egyezsre lépni velni
 Austria és Magyarország érdekeit. Hogy másot

ne említsek ott volt a háború megindítása 1914-ben. Igen sokan látták már akkor is, hogy a magyar államnak nem állt érdekében a háború s még kevésbé Szerbia elnyomtatása. A háború folyamata alatt mindinkább be kellett látnunk, hogy sokkal fontosabb, égetőbb állami kérdésünk is lett volna, melyek rendezésére, javításra születtek. Beszéltekünk a Balkán politikájában — az országot magyar diplomácia útján a dinasztia előtünk ismeretlen érdekeinek védelmére.

1867-ben egyetlen egy ember volt, aki hazájától távol élve így intézte a nemzetet és látható, hogy a „jogviszasszerzés” álláspontjáról a „jogfeladás” sikkamlós tervére nem jutottunk..... ez az ember volt a mi Kossuthunk!

Soha még történelmi államférfiak politikáját nem igazolta Selyesbten, mint a Kossuthét. Tánulság erre az 1918 okt. 31-iki

Forradalom egyetlen egy s államunk életében fordulópontot jelentő esemény: az Ausztriától való elszakadás kimondása! 51 évi együtt lét után viszontörtünk az önálló, független és szabad hazarországhoz: Kossuth politikájához. Ennek az eseménynek kentette Kossuth Lajos élete minden munkásságát. Ez vesérelte akkor, amikor mint országkormányzónak kezébe volt bízva a nemzet és a Habsburg háza sorsa, ez vezette őt a száműzetésbe, majd a kontinenságra s végül ezt tette őt a magyar nemzet haláltagjára!

Az államférfini nagyságára legnagyobb fényt vet a száműzetés alatt hazánk önkéntes érdekeiben kifejtett páratlan munkássága. 1859-ben. Magyar Nemzeti Igazgatótanácsot szervez s ennek az igazgatótanácsnak hazarországi függetlensége esetén a következő irányelveket iktatni be a magyar alkotmány-
 mondhatnók azt is: Szegszárados....

ba.⁴

1. Minden régi meghasznált elvétel és teljes kibékülés a szerbek, oláhok és magyarok között.

2. Ugyanazon jog és szabadság hagyatása minden lakosának, faj és vallás különbség nélkül.

3. A körsej és vármegye önkormányzata. A megye egyik polgárok lakta vidékek lakosai barátságosan fogják közigazgatási melvüket meghatározni.

4. A vallás és közoktatásügyek igazgatásában teljes függetlenség a különböző vallások és nemzetiségek számára.

5. A szerb és oláh csapatok külön - külön hoznak kérvényt a szerb, illetőleg oláh nyelvben benyújtottnak. A különféle hivatalokra

* Kézli: Gracia György: Korutak élete, működése c. m.
II. kiad. 1888.

alkalmazás az egész hadseregben egyenlőre len.

6. A háború után Erdélyben összehívandó gyűlés határozza ezen tartománynak chaggarossággal való adminisztratív egysége felülről, ha a többség azt határozza, hogy Erdély mégis különálló adminisztratív helyzetébe kerüljön, és nem ellenértékel.

7. Kell, hogy a testvériség elve vezéreljen mindannyjónkat. Ez vezethet csak azon célhoz, mely felé törekednünk kell; és az a cél: a három dunai államnak: chaggar-kerb és holdra aláhozásának szövetsége.

Órdsi perspektíva nyílik meg állami életünk előtt Kossuth ezen irányműveiben. Előttünk mult ki egy világ, mely homlok egyenest ellenkező álláspontra helyezkedve valóság-gal a jogfeladás útjára lépett. A magyar állam már alapításakor is független, önálló állam volt és ez ére alkotmányunk

állami önállóságunk kivívása érdekében
 folytatott küzdelem. Eért folyt annyi vér, ezért
 tudult csak a valódi abszolutizmus kö-
 röpkei töltetése s ezért maradtunk el a mű-
 velt európai nemzetektől. A kiegyezés által
 Magyarország Ertől köz politikát kapott,
 amelynek veszélyes napján kellett nyargalnia
 még akkor is, amikor magyar nemzeti érde-
 kek lábbal tiporásáról volt is szó. 1867 után
 Magyarországnak kusteriával tett el min-
 den ideje s hőzben elmulasztottuk megfigyel-
 nisést, hogy államunkban nagy problémák
 vannak megoldásra. Elmulasztottuk a
 Kossuth elvát megvalósítani akkor, amikor
 a legreményesebb perspektíva nyílt volna meg
 önálló állami létünk előtt: 1867-ben.

Állami önállóságunk hiánya folytán
 1914-ben a dinasztia érdekeinek megőrzése
 céljából háborút rozentünk Szerbiának és

ezzel megindítottuk a négy és fél éves világ-
háború lavináját. A harc, melyet a végletekig
szoritani nem lehet 1918 okt. 31-én elpathant,
elszakadtunk Ausztriától.

Korai még az idő, hogy a ma ese-
ményeiről tárgyilagoss bírálatot mondhas-
sunk, hiszen az események vezetői előttünk élő
egyének, s nem láthatjuk eseményeikben az
értékeket. A jövő van hirtára megítélni,
kezes-volt-e alkotmányjogi szempontból
az államforma megváltoztatása, vagy
sem. De azt az egyet mindenestre igazol-
ni fogja a jövő, hogy az Ausztriától való el-
szakadásunk nagy lendületet adott volna
további fejlődésünknek, ha ugyan az nem
történt volna velünk, mint 1848 márc. 15.
után. Hazánkban élő ellenségeink, akik-
ről az Ausztriával való időtöltésünk a-
latt teljesen megfeledkeztünk, - részemet

kapatah az önálló Magyarországi létipará-
ra.

Az önálló Magyarország sorsa ott
fekszik a párisi békekonferencia asztalán
és bár a forradalmi kormány által kitett
fegyverszüneti szerződés értelmében a ma-
gyar állam igazgatása börtönbe van szá-
munkra, - ezzel ellentétben ellenségeink,
de iure et de facto nyilvántartják uralmuk
alá tartozóknak hazánk részeit.

A kormány gyöngesége beleerodott a
szózatot a bolsevizmus rémitő öngyöngé-
sibe, - majd a forradalmi sejtő szöke-
günk katonái megsejllésébe.

+

Felettébb komor a jelen, melyben
élünk; társadalmi, állami életünk egy
forrongó tűzhányó kráterét mutatja.

Bár nehéz a kibontakozás, — de a jövő-
 Ausztriától való elszakadásunk után —
 önálló államunk létrehozásához szükséges mérték-
 államunkban.

Küadelmeinkről és az újabb fej-
 lemezésről, dolgozatunk további részében
 fogunk megemlíteni. —

x

x

x

Ferrások:

1. Grünwald Péla: A régi chaggarorság. I. k.
2. " " : Az új chaggarorság. II. k.
3. Ácsády J.: A magyar birodalom története. I-II. k.
4. Emich Gy.: Politika I. k.
5. Kossuth: Vestigia Comitiorum Art. I.
6. Kossuth Mihály: chaggarorság történelme I. k.
7. Karl Lenger: Neue Staatslehre.
8. Hartmann: Inst. des praktischen Völkerr. im.
Friedenszeiten mit Rücksicht auf die
Verfassung etc II. kied.
9. Fellinek: Lehre v. den Staatenverbindungen.
10. Binding: Die Gründ. d. norddeutschen B.
11. Kis István: chaggarorság közigaz.
12. Szabó Péla: A magyar korona országhai-
nak státuszjogi és minarchiai állása a
por. szandica szerint.
13. Belrics Gy.: A dualismus.

14. Nagy Ernő: Államjoga.

15. Koruth Lajos: Irataim az emigrációról.

(I-II kötetek tálalván.)

16. Graca Gy: Koruth élete és működése